

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο : « Η ΛΑΤΡΕΙΑ ΣΤΗ ΖΩΗ ΤΩΝ ΠΙΣΤΩΝ ΣΗΜΕΡΑ ».

Α) Εκφράζοντας τις εμπειρίες μας.

Όλοι οι Χριστιανοί έχουν κάποιες εμπειρίες από τη λατρεία της εκκλησίας μας (Θεία Λειτουργία, Βάπτισμα, γάμος, εσπερινός, αγιασμός κ.λ.π.)

Ποιος όμως δεν έχει εμπειρίες από τις μεγάλες γιορτές του Χριστιανισμού, όπως τα Χριστούγεννα, το Πάσχα, η Πεντηκοστή, η Κοίμηση της Θεοτόκου κ.ά. Οι εμπειρίες αυτές είναι ουσιαστικές, διότι είμαστε ισότιμα μέλη της Εκκλησίας.

Επομένως :	Σκέψεις Εντυπώσεις Απορίες Απόψεις	}	Είναι σημαντικές για την ίδια τη ζωή της εκκλησίας
-------------------	---	---	--

Β) Παρακολουθούμε ή μετέχουμε στη λατρεία ;

Δύο είναι οι βασικοί άξονες για τον προβληματισμό μας σχετικά με τη συμμετοχή μας στη λατρεία :

- I. Αν παρακολουθούμε και δε συμμετέχουμε, σιγά – σιγά ***αποξενωνόμαστε*** από τα τελούμενα και ***αποδυναμώνεται η συνείδηση μας*** ότι ήμαστε μέλη της Εκκλησίας.
- II. Αν συμμετέχουμε, ***γινόμαστε «συν-ιερουργοί»***, εφόσον και οι λαϊκοί έχουν το χάρισμα της «γενικής ιεροσύνης» που έλαβαν με το βάπτισμα.

Γ) προβληματισμός για τη χριστιανική λατρεία στη σύγχρονη κοινωνία

- ✓ Το ουσιαστικό όμως πρόβλημα είναι ότι κάποιοι πιστοί θεωρούν την παρουσία τους στη λατρεία σαν μια θρησκευτική υποχρέωση.
- ✓ **Η λατρεία όμως είναι η έκφραση της πίστης μας**
- ✓ Η μη σύνδεση της πίστης και της λατρείας είναι φαινόμενο ενός εκκοσμικευμένου χριστιανισμού.
- ✓ Στην ιστορία της εκκλησίας μας ποτέ δεν ξεχώριζε η πίστη από τη λατρεία.

Δ) η σημασία της γνώσης των σχετικών με τη λατρεία των θεμάτων.

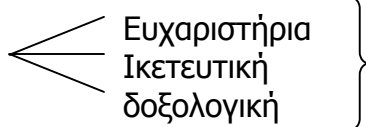
Η γνώση μας για την ιστορία της χριστιανικής λατρείας θα μας βοηθήσει να απαντήσουμε σε πολλά ερωτήματα όπως :

- I.** Πως συνδέεται η λατρεία με το Χριστό;
- II.** Πως δημιουργήθηκαν οι πρώτες μορφές λατρείας
- III.** Ποια ήταν η εξέλιξη της λατρείας
- IV.** Ποια λατρευτικά προβλήματα αντιμετώπισε η εκκλησία;
- V.** Ποιες είναι οι αιτίες των σύγχρονων προβλημάτων;

Η συμμετοχή στη λατρεία δεν είναι μια τυφλή θρησκευτική υποχρέωση, αλλά ουσιαστική υπόθεση για την ύπαρξή μας, γιατί μας συνδέει με το Θεό και μας οδηγεί και στην ενότητα με τους συνανθρώπους μας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο : " ΤΟ ΝΟΗΜΑ ΚΑΙ Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΛΑΤΡΕΙΑΣ"

Η λατρεία είναι προσέγγιση του Θεού

Η λατρεία συνδέεται άμεσα με τη θρησκεία.

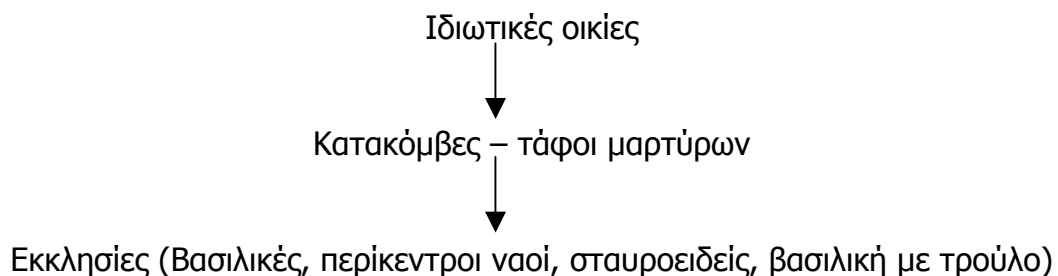
Η χριστιανική λατρεία διακρίνεται για την αναφορά της στον τριαδικό Θεό που μας αποκάλυψε ο Θεάνθρωπος Ιησούς Χριστός του οποίου το σώμα είναι η εκκλησία.

A) χαρακτηριστικά της ορθόδοξης λατρείας

Η λατρεία της εκκλησίας μας είναι:

B) Ο χώρος τέλεσης της λατρείας

Ιστορική εξέλιξη του χριστιανικού ναού

Γ) Βασικοί σταθμοί στην εξέλιξη της χριστιανικής λατρείας.

- ✦ Θεμελίωση την επιστημονική εποχή (33-70 μ.Χ.)
- ✦ Πρώτο λειτουργικό Βιβλίο Ψαλμοί του Δαυίδ.
- ✦ Με το «διάταγμα των Μεδιολάνων» (313 μ.Χ.) αρχίζει η ανάπτυξη της Χριστιανικής λατρείας.

Κέντρα λειτουργικής ανάπτυξης : Ιεροσόλυμα, Κωνσταντινούπολη, Σικελία κ.α.

- ✦ Κατά την περίοδο της δουλείας η λατρεία χάνει τη λαμπρότητά της, όχι όμως και το περιεχόμενο της. Αναδείχτηκε σε κιβωτό σωτηρίας του Γένους.
- ✦ Τέλος του 18^{ου} αιώνα η λατρεία ανανεώθηκε από τους Κολλυβάδες, με βάση τα πατερικά πρότυπα.

Δ) η μορφή της λατρείας στις μέρες μας.

- ✓ Η λατρεία της εκκλησίας μας είναι η ίδια με εκείνη της Βυζαντινής εποχής.
- ✓ Με βάση τις λειτουργίες του Μ. Βασιλείου του Χρυσοστόμου και των προηγιασμένων και τις ακολουθίες του Ημερονυκτίου, διατηρεί την ενότητά της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο : « Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΕΓΚΑΙΝΙΑΖΕΙ ΤΗΝ ΑΛΗΘΙΝΗ ΛΑΤΡΕΙΑ»

Α) Ο Χριστός σεβάστηκε και τήρησε την Ιουδαϊκή λατρεία.

Ο Χριστός σεβάστηκε την Ιουδαϊκή λατρεία και τήρησε ό,τι όριζε η παράδοση και ο μωσαϊκός νόμος. *Όμως απαιτούσε **πραγματική λατρεία**, με πνεύμα συντριμμένο από μετάνοια και καθαρή καρδιά.*

Β) Η χριστιανική λατρεία διαφέρει : είναι πνευματική και αληθινή

Στο διάλογο με την Σαμαρείτισσα, ο Κύριος αποκαλύπτεται ως Θεός και φανερώνει πως *η λατρεία του Θεού* (που είναι πνεύμα) *γίνεται με τη δύναμη του πνεύματος* (με όλη μας την καρδιά). *Γίνεται σε κάθε τόπο με κάθε ευκαιρία* (χωρίς να καταργεί το ναό που είναι ο οίκος του Θεού).

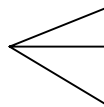
Γ) Οι αιματηρές θυσίες των Ιουδαίων και η θυσία του Χριστού

Οι Ιουδαίοι συνήθιζαν να προσφέρουν αίμα ζώου αντί για το δικό τους αίμα – ζωή. (Γιορτές Πάσχα, εξιλασμού κ.λ.π.).

Όλα αυτά είναι προεικονίσεις της θυσίας του Χριστού. Αυτός είναι ο Μέγας Αρχιερέας που πρόσφερε στο Θεό, το δικό του αίμα για να μας εξασφαλίσει την αιώνια ελευθερία και σωτηρία.

Η θυσία του Χριστού επαναλαμβάνεται στη χριστιανική λατρεία, γιατί το βράδυ του Μυστικού Δείπνου μετέβαλε για χάρη μας τον άρτο και οίνο σε Σώμα και Αίμα του, ιδρύοντας το μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας.

Η Θεία Ευχαριστία χαρίζει

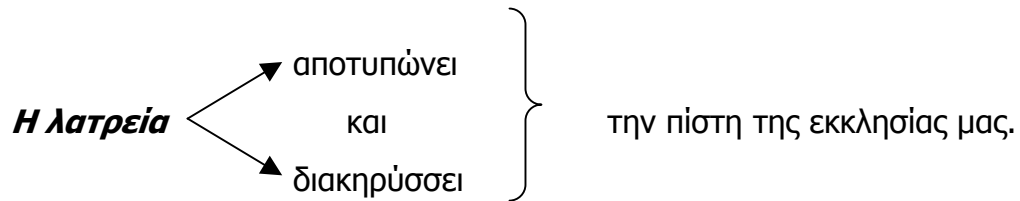
**Άφεση
αιματιών**

Η ένωση αυτή ξεκινά από την παρούσα ζωή και θα ολοκληρωθεί στη μέλλουσα.

Στο μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας είναι πάντοτε παρών ο Κύριος («Αυτό που κάνω τώρα να το κάνετε σε ανάμνησή μου» Λουκ.22,14).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο : ΜΕ ΤΗ ΛΑΤΡΕΙΑ ΕΚΦΡΑΖΟΥΜΕ ΤΗΝ ΠΙΣΤΗ ΜΑΣ

Α) Η πίστη αποτυπώνεται στη λατρεία : Ιστορικές διαπιστώσεις

Οι ύμνοι,
Οι εικόνες
Οι ναοί

είναι η *έκφραση* και η *ομολογία* της πίστης στον τριαδικό Θεό.

 Οι αιρέσεις από τα πρώτα κιόλας χρόνια του χριστιανισμού, απείλησαν την ενότητα της εκκλησίας μας. Με τις αποφάσεις των Οικουμενικών *Συνόδων* και τα *συγγράμματα των μεγάλων Πατέρων* η εκκλησία μας διατύπωσε την ορθόδοξη πίστη μας (δόγματα), η οποία με τρόπο γλαφυρό αποτυπώθηκε στην χριστιανική τέχνη (ναοδομία, αγιογραφία, υμνολογία)

Β) οι ευχές και οι ύμνοι, Βασικοί τρόποι έκφρασης της πίστης

- ✦ Ο λόγος της Αγίας Γραφής και των Αγίων Πατέρων, μέσα από την ευχογραφία και την υμνογραφία διοχετεύεται στη λατρεία.
- ✦ Στις λατρευτικές μας συνάξεις ψάλλουμε την πίστη μας.
- ✦ Περιεχόμενο των λειτουργικών μας κειμένων είναι τα δόγματα της εκκλησίας μας για την Αγία Τριάδα και τον Ιησού Χριστό. Η ζωή, τα πάθη και η Ανάσταση του Θεανθρώπου, η ζωή και το έργο των Αγίων μας περιγράφονται στη λατρεία με μοναδικό τρόπο.

Οι ευχές και οι ύμνοι διατηρούν την ενότητα του εκκλησιάσματος

Διαχρονικά
συγχρονικά

Γ) Η ταύτιση του «κανόνα προσευχής» με τον «κανόνα πίστης»

 Η πίστη της εκκλησίας και η λατρεία της είναι αδιαχώριστα μεγέθη και το ένα στηρίζει το άλλο.

➤ Η λατρεία προσφέρει θεολογία που διδάσκει το πλήρωμα της εκκλησίας.

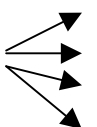
➤ Όλη η Λειτουργία είναι πρόσκληση σε συμμετοχή σ' αυτά που συμβαίνουν στην πορεία του Χριστού.

- ➔ Στο δημόσιο βίο
- ➔ Στο μυστικό δείπνο
- ➔ Στο πάθος
- ➔ Στην Ανάσταση

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο : « Ο ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ ΣΤΗ ΛΑΤΡΕΙΑ»

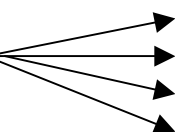
Α) Η Αγία Γραφή για τους αγγέλους;

Οι Άγγελοι Ανήκουν στον πνευματικό κόσμο
Είναι δημιουργήματα του Θεού
Προϋπάρχουν του υλικού κόσμου

Επιπλέον οι Άγγελοι Είναι ασώματοι και αεικίνητοι
Είναι σε δύναμη και γνώση ανώτεροι από τον άνθρωπο
Είναι κατά χάρη αθάνατοι
Είναι άπειροι ως προς τον αριθμό

Διακρίνονται σε 9 τάξεις ή τάγματα : Σεραφείμ, Χερουβείμ, Θρόνοι,
Κυριότητες, Δυνάμεις, Εξουσίες,
Αρχές, Αρχάγγελοι, Άγγελοι.

Από την Αγία Γραφή ξέρουμε τρεις με τα ονόματά τους : *Μιχαήλ, Γαβριήλ, Ραφαήλ.*

Έργο των Αγγέλων είναι : Να υμνούν ακατάπαυστα το Θεό
Να εκτελούν τις εντολές του
Να φροντίζουν τους ανθρώπους
Να μεσιτεύουν στο Θεό για εμάς

 Στη Θεία Λειτουργία πριν τον καθαγιασμό των τιμών Δώρων ακούγεται ο ύμνος των αγγέλων. Επίσης υπάρχει ιδιαίτερη ευχή για το φύλακα άγγελο των ανθρώπων.

B) Οι Άγγελοι στη Θεία Λειτουργία

 Στη Θεία Λειτουργία δεν είμαστε μόνοι. Είναι μαζί μας ο Κύριος, η Θεοτόκος, οι Άγιοι και οι Άγγελοι που ψάλουν μαζί μας για την υποδοχή του Βασιλιά του Σύμπαντος.

➤ Έτσι η Θεία Λειτουργία που γίνεται στη γη ενώνεται με την ακατάπαυστη λειτουργία που γίνεται στους ουρανούς.

➤ Το τμήμα της Θείας λειτουργίας που λέγεται Αναφορά (μετά το σύμβολο της πίστεως), ονομάζεται έτσι γιατί αναφέρεται στο Θεό και στα όσα τελούνται στο υπερουράνιο θυσιαστήριο την ίδια ώρα. Γι' αυτό το λόγο, στη Βυζαντινή τέχνη απεικονίζεται κάτω από τον αυτοκράτορα (τρούλος) η Ουράνια Θεία Λειτουργία με τους αγγέλους να κρατούν τα τίμια δώρα και τα ιερά σκεύη.

Γ) Τα πονηρά πνεύματα

- ✓ Τα πονηρά πνεύματα, ήταν αρχικά άγγελοι αγαθοί, όπως όλοι οι άγγελοι. Εξέπεσαν όμως από την αρχική τους θέση γιατί ***θέλησαν να σφετεριστούν την εξουσία του Θεού.***
- ✓ Ο αρχηγός τους σατανάς (= κατήγορος) ή διάβολος (αυτός που συκοφαντεί), από την αρχή φθόνησε τον άνθρωπο και θέλησε την καταστροφή του.
- ✓ Έργο του διαβόλου είναι να μας παγιδεύσει στην αμαρτία.
- ✓ Ο άνθρωπος όμως δεν έχει να φοβηθεί τίποτα, διότι ο Κύριος γι' αυτό τον λόγο έγινε άνθρωπος, για να νικήσει το διάβολο. ***Συμμετέχοντας στα μυστήρια και μένοντας ενωμένοι με το Θεό, καθιστούμε τα έργα του πονηρού ανενεργά.***

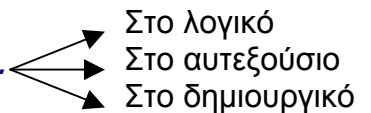
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6° : « ΠΟΙΗΣΩΜΕΝ ΑΝΘΡΩΠΟΝ»

A) Ο άνθρωπος είναι εικόνα του Θεού

Ο άνθρωπος πλάστηκε σύμφωνα με την εικόνα του Θεού και με την **προοπτική** να μείνει αθάνατος.

Η «κατ' εικόνα» Θεού δημιουργία του ανθρώπου συνίσταται :

Αν ο άνθρωπος έκανε καλή χρήση, της «κατ' εικόνα» δημιουργίας του θα έφτανε → στο «καθ' ομοίωση», στην ομοιότητα με το Θεό.

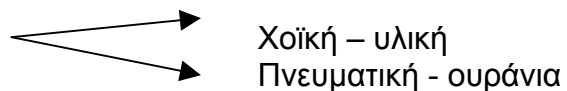

Το «κατ' εικόνα» το έχουμε στη φύση μας, το «καθ' ομοίωση» το επιτυγχάνουμε την ελεύθερη βούλησή μας.

B) Ο σκοπός της δημιουργίας του ανθρώπου και ο βαθύτερος σύνδεσμός του Θεού με τον άνθρωπο.

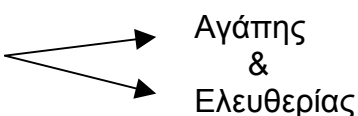
➤ Ο Θεός δημιούργησε τον άνθρωπο με ένα **σκοπό** → να φτάσει στο σημείο της βαθύτερης κοινωνίας μαζί του. (αυτή την προοπτική δεν την έχει κανένα δημιούργημα του Θεού)

*Η ανθρώπινη φύση είναι **δισύνθετη** :*

➤ Επομένως, είναι **έμφυτη η τάση του ανθρώπου να επικοινωνήσει με το Θεό και το συνάνθρωπό του.**

Ο άνθρωπος είναι πρόσωπο:

Όταν διαπιστώνει τη θεϊκή του προέλευση, γεμίζει από ευτυχία και δοξολογεί το Θεό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7° : Η ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΣΤΗΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Α) Η ανάγκη της παρουσίας του Θεού στην ανθρώπινη Ιστορία

- Ο άνθρωπος πίστεψε ότι αυτόνομα θα μπορούσε να φτάσει στη θέωση.

Μόνος του λοιπόν έκοψε τους δεσμούς του με το Θεό.

Οι συνέπειες της διακοπής
των σχέσεων του ανθρώπου
με το Θεό ήταν :

η εκδίωξη του ανθρώπου από
τον παράδεισο
η εξάπλωση της ειδωλολατρίας
η εμφάνιση κάθε είδους κακού
και διαστροφής

- Ο άνθρωπος με την αποθέωση του ατομισμού του, υποδουλώθηκε στη
φθορά και το θάνατο.

Ο Θεός όμως θέλησε:

Να αποκαταστήσει την πεσμένη
φύση του ανθρώπου
Και

Το σχέδιο αυτό του Θεού, λέγεται Θεία Οικονομία

Το σχέδιο αυτό του Θεού
πέρασε από *τρεις φάσεις*:

**Κλήση του Αβραάμ και των
υπολοίπων**

Πατριαρχών, κλήση του Μωϋσή και
Προφητών

Ενανθρώπιση του Υιού του Θεού
(ζωή, θαύματα, διδασκαλία, Πάθος
και Ανάσταση του Κυρίου)

Ίδρυση της εκκλησίας, της κιβωτού της σωτηρίας.

B) Οι χριστιανικές γιορτές και το σχέδιο της Θείας Οικονομίας.

Τα θαυμαστά γεγονότα για τη σωτηρία του ανθρώπου πανηγυρίζονται με τις γιορτές της εκκλησίας.

Οι γιορτές είναι :

- εβδομαδιαίες
- και
- ετήσιες

εβδομαδιαίες εορτές:

- Κυριακή** (Η ημέρα της Ανάστασης του Κυρίου)
- Δευτέρα** (αφιερωμένη στους αγγέλους)
- Τρίτη** (αφιερωμένη στον Ιωάννη τον Πρόδρομο)
- Τετάρτη** (αφιερωμένη στο Σταυρό του Κυρίου)
- Πέμπτη** (αφιερωμένη στους Αποστόλους και τον Αγ. Νικόλαο)
- Παρασκευή** (αφιερωμένη στα Πάθη του Θεού)
- Σάββατο** (αφιερωμένη στους μάρτυρες και τους νεκρούς)

Ετήσιες εορτές

- Δεσποτικές**
 - Κινητές (με κέντρο το Πάσχα)
 - Ακίνητες (με κέντρο τα Χριστούγεννα)
- Θεομητορικές** → Ακίνητες (προς τιμή της Θεοτόκου)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8° : ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ : Η ΓΙΟΡΤΗ ΤΗΣ ΕΝΑΝΘΡΩΠΗΣΗΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Α) Ο πανηγυρισμός των Χριστουγέννων και της Βάπτισης

Στις **25 Δεκεμβρίου** και στις **6 Ιανουαρίου**, γιορτάζουμε δύο κοσμοσωτήρια γεγονότα.

Τη γέννηση του Χριστού Τα Επιφάνεια (φανέρωση του Θεού)

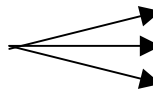

Τα Χριστούγεννα ξεχώρισαν ως η δεύτερη μετά το Πάσχα, μεγάλη γιορτή της Χριστιανοσύνης. (Τους τρεις πρώτους αιώνες του Χριστιανισμού γιορτάζονταν μαζί με τα Θεοφάνια)

Τα Θεοφάνια έχουν ξεχωριστή θέση στη χριστιανική λατρεία, διότι τότε φανερώθηκε η Αγία Τριάδα και εγκαινιάστηκε το δικό μας βάπτισμα.

Σε κάθε γιορτή έχουμε τρία στάδια:

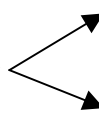
Προπαρασκευή
Γιορτή
Μεθεόρτια

(π.χ. Σαραντάημερο νηστείας πριν → Τα Χριστούγεννα ← σαράντα μέρες μετά έως την Υπαπαντή.)

Β) Το γεγονός της Ενανθρώπησης

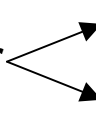
➤ Τη **σάρκωση** του Κυρίου η εκκλησία ονομάζει **μυστήριο**. Ο **Ιησούς Χριστός είναι ιστορικό πρόσωπο** και δεν αμφισβητείται από την ιστορική έρευνα.

➤ Κατέβηκε ο Κύριος από τους ουρανούς **παραμένοντας Υιός και Λόγος του Θεού**, ήταν στη γη, αλλά δεν απουσίαζε από τον ουρανό.

➤ Η **ενανθρώπιση Του** δεν σημαίνει, τοπική μετάβαση
αλλά.
➤ **θείκη συγκατάβαση**

Γ) Ο σκοπός της ενανθρώπισης.

✦ Το σκοπό της ενανθρώπισης του Κυρίου, αναγγέλλει ο άγγελος στον Ιωσήφ → **Αυτός θα σώσει το λαό Του από τις αμαρτίες.**

✦ **Γίνεται άνθρωπος** **για να νικήσει τη φθορά και το θάνατο**
και
για να χαρίσει στον άνθρωπο τη σωτηρία
και **την αιωνιότητα.**

✦ Ο Υιός και λόγος του Θεού γίνεται άνθρωπος → για να γίνει ο **άνθρωπος υιός του Θεού.**

✦ Όλα αυτά έγιναν **ελεύθερα**, με τη θέληση και την αγάπη ολόκληρης της Αγίας Τριάδας.

✦ Μαζί με την επανόρθωση του αδαμικού πταίσματος, ήρθε και η ανύψωση του ανθρώπου. **Γίναμε ξανά παιδιά του Θεού, κληρονόμοι Του και συγκληρονόμοι του Χριστού.**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9ο : « ΤΟ ΚΗΡΥΓΜΑ ΚΑΙ ΤΑ ΘΑΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗ ΛΑΤΡΕΙΑ »

Α) Γιορτάζοντας τα γεγονότα της ζωής του Χριστού.

Τα σπουδαιότερα γεγονότα της ζωής του Χριστού είναι αποτυπωμένα στις «Δεσποτικές εορτές»

- Χριστούγεννα (25 Δεκεμβρίου)
- Περιτομή του Χριστού (1η Ιανουαρίου)
- Θεοφάνια (6 Ιανουαρίου)
- Υπαπαντή (2 Φεβρουαρίου)
- Μεταμόρφωση (6 Αυγούστου)
- Ύψωση Τιμίου Σταυρού (14 Σεπτεμβρίου)

Υπάρχουν όμως και κινητές εορτές :

- Η είσοδος στα Ιεροσόλυμα (Κυριακή των Βαΐων)
- Το τελευταίο Δείπνο του Ιησού (Μυστικός Δείπνος)
- Σύλληψη, Πάθη, Ανάσταση)
- Εμφάνιση του Αναστημένου στο Θωμά (Κυριακή του Θωμά)
- Ανάληψη του Χριστού.

Ενθυμούμενοι τα σωτηριώδη γεγονότα, **συμμετέχουμε** κατά κάποιο τρόπο **στη ζωή του Χριστού**, «περπατάμε μαζί του».

Επίσης κάθε Κυριακή έχουμε Ευαγγελικά αναγνώσματα από τη ζωή και τη διδασκαλία του Ιησού.

Β) Το κήρυγμα του Χριστού μέσα από τη λατρεία

➤ Εκτός από τα Ευαγγελικά αναγνώσματα, σε πολλές ευχές της λατρείας μας γίνεται αναφορά στο κήρυγμα του Ιησού.

Τα θέματα της διδασκαλίας του Ιησού είναι:

- Το κήρυγμα του Ιησού ήταν κήρυγμα *σωτηρίας*
- Η διδασκαλία αποσκοπούσε στην απομάκρυνση από την ειδωλολατρία (λατρεία της ύλης – κοσμικής δύναμης)
- Ο Χριστός έδινε ελπίδα σε αυτούς που ένιωθαν θλίψη, δυστυχία ή καταπιέζονταν
- Ο Χριστός έδωσε το χαρμόσυνο μήνυμα της ειρήνης.
- Ο Χριστός μας αποκάλυψε τον Πατέρα και φανέρωσε το μυστήριο της Βασιλείας του Θεού.

➤ Οι αναμνήσεις των θαυμάτων του Ιησού μέσα από την λατρεία, μας βοηθούν να συνειδητοποιήσουμε **όχι την ευεργεσία της σωματικής υγείας** που μας παρέχει ο Χριστός, **αλλά κυρίως την ανάγκη ψυχικής υγείας από την αμαρτία.**

Ο Χριστός με τα θαύματα έδωσε :

- Σωματική υγεία
- αλλά κυρίως Ψυχική υγεία

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10° « ΠΡΟΣΚΥΝΟΥΜΕΝ ΣΟΥ ΤΑ ΠΑΘΗ, ΧΡΙΣΤΕ...»

Α) Οι ακολουθίες της Μεγάλης Εβδομάδας.

Μεγάλη Δευτέρα :
(δύο γεγονότα)

- Η ζωή του Ιωσήφ
- Το περιστατικό της άκαρπης συκιάς.

Μεγάλη Τρίτη :
(δύο Παραβολές)

- Των δέκα Παρθένων
- Των Ταλάντων

Μεγάλη Τετάρτη : ➡ αφιερωμένη στην αμαρτωλή γυναίκα που μετανόησε

Μεγάλη Πέμπτη :
(γιορτάζουμε)

- Τον ιερό Νιπτήρα
- Το Μυστικό Δείπνο
- Την προσευχή του Κυρίου
- Την προδοσία του Ιούδα

Μεγάλη Παρασκευή : ➡ ανάμνηση των παθών του Κυρίου.

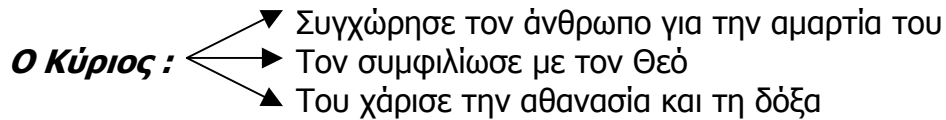
Μεγάλο Σάββατο :

- Ταφή του κυρίου
- Κάθοδος στον Άδη.

B) Το βαθύτερο νόημα της Σταύρωσης του Κυρίου.

Ο Κύριος θυσιάστηκε ως αντάλλαγμα για να απαλλαγούμε από τη φοβερή εξουσία του θανάτου.

Γ) Συμμετοχή του πιστού στο Πάθος του Κυρίου.

❖ **Συμμετέχουμε** στο **Πάθος** του Κυρίου, όταν **καθαρίζουμε** τον εσωτερικό μας κόσμο **από κάθε κακή** σκέψη. Συμμετέχω στο Πάθος και την Ανάσταση του Κυρίου σημαίνει ότι **έχω ανακτήσει το αρχικό κάλλος** της ανθρώπινης φύσης.

❖ Δεν μπορούμε να συμμετάσχουμε στο Μυστικό Δείπνο (να μεταλάβουμε) αν σεν μιμηθούμε το Χριστό στο παράδειγμα της **ανιδιοτελούς προσφοράς** προς τον συνάνθρωπο.

❖ Καλούμαστε να **παραμερίσουμε τον εγωισμό** μας και να θέσουμε τον εαυτό μας στην υπηρεσία των συνανθρώπων μας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11^ο : «Η ΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ.»

Το μυστήριο της Ανάστασης είναι
μυστήριο λύπης και χαράς.

- Πονάμε για τα Πάθη του Κυρίου
- Χαιρόμαστε για την Ανάσταση

A) Η Γιορτή της Ανάστασης

Το βράδυ της Ανάστασης γιορτάζουμε :

- Τη συγχώρηση των λαθών μας
- Την καινούργια ζωή, που νίκησε τον θάνατο

B) Το νόημα της Ανάστασης.

Η πίστη της εκκλησίας στην Ανάσταση του Χριστού, αποτέλεσε από την αρχή τον ακρογωνιαίο λίθο της.

Αν ο Χριστός
δεν Αναστήθηκε:

- Το κήρυγμά μας είναι κενό περιεχομένου
- Και η πίστη μας κενή

➔ Η πίστη στην ανάσταση του Χριστού είναι πίστη στην κοινή ανάσταση όλων των ανθρώπων.

Ο Χριστός αναστήθηκε πρώτος σαν να γεννήθηκε από τον τάφο. Αυτό είναι η ελπίδα μας. *Πεθαίνοντας θα ξαναγεννηθούμε* και θα ζήσουμε μια καλύτερη ζωή.

Γ) Συμμετοχή στην Ανάσταση.

Η Χαρά της Ανάστασης του Χριστού είναι πολύ περιορισμένη, αν στηρίζεται μόνο στις υλικές απολαύσεις. *Η βαθιά αναστάσιμη χαρά προέρχεται από την πραγματική συμμετοχή στο Πάθος του Χριστού που προηγήθηκε*

➔ **Με όσο καθαρότερη καρδιά συμμετάχουμε στα γεγονότα της Μεγάλης Εβδομάδας, τόσο η Ανάσταση του Χριστού μεταμορφώνει την ζωή μας.** (π.χ. Ο Σεραφείμ του Σαρώφ)

Δ) Η ενότητα των πιστών με τον Χριστό.

Η ενότητα του πιστού με τον Χριστό δεν είναι θεωρητική (διήγηση της «αμπέλου») .

Κανένας δεν μπορεί να προσεγγίσει τα γεγονότα του Πάθους και της Ανάστασης του Χριστού εκτός της εκκλησίας. Το Πάθος και η Ανάσταση του Χριστού δεν περιορίζονται στα γεγονότα μιας Εβδομάδας.

➔ Ζώντας τη ζωή της εκκλησίας μέσα από τη Θεία Μετάληψη, τη μετάνοια την προσευχή, τη νηστεία και τον καθημερινό αγώνα κατά των παθών, Ο Χριστιανός συμμετέχει συνεχώς στη ζωή , τα πάθη και την Ανάσταση του Χριστού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12^ο : « ΘΑΝΑΤΟΥ ΕΟΡΤΑΖΟΜΕΝ ΤΗΝ ΝΕΚΡΩΣΗ..»

Α) το φοβερό μυστήριο του θανάτου.

Η συμμετοχή μας στο Πάθος και την Ανάσταση του Χριστού βοηθάει και στην κατανόηση του μυστηρίου της ζωής και του θανάτου.

➔ ***Η ζωή είναι δώρο του Θεού, ο θάνατος είναι η συνέπεια της αμαρτίας του ανθρώπου.***

Ζωή είναι : η παρουσία , η «ενοίκηση» του Θεού στην καρδιά του ανθρώπου, το κέντρο της ύπαρξης.

Ο θάνατος είναι :

- ➔ Πνευματικός
- ➔ Βιολογικός
- ➔ Αιώνιος

❖ Θάνατος, (πνευματικός) είναι ο χωρισμός από τον Θεό. Ο βιολογικός θάνατος είναι ευεργεσία του Θεού για να μην γίνει το κακό αιώνιο (αιώνιος θάνατος).

Β) το νόημα του θανάτου.

Ο σωματικός θάνατος είναι διάσπαση της αρμονίας, διακοπή της συλλειτουργίας ψυχής και σώματος, πρόσκαιρος χωρισμός της ψυχής από το σώμα μέχρι τη Δευτέρα Παρουσία του Χριστού στον κόσμο.

Με τον θάνατο:

- ➔ Η ανθρώπινη σάρκα φθείρεται
- ➔ Η ψυχή διατηρείται μέχρι το κάλεσμα του Χριστού κατά την Δευτέρα Παρουσία, που θα ξαναενωθεί με το σώμα.

Γ) Η ανθρώπινη «αθανασία».

Ο άνθρωπος δεν είναι από τη φύση του αθάνατος. Αθάνατος είναι μόνο ο Θεός που χαρίζει στον άνθρωπο το δώρο της αθανασίας. ***Αθανασία δεν είναι η απλή παράταση της βιολογικής ύπαρξης, αλλά η μετοχή στον «Παράδεισο» , η αιώνια κοινωνία με το Θεό.***

Δ) Η μετάβαση από το θάνατο στη ζωή.

Ο Χριστιανός έχει τη δική του φιλοσοφία για το θάνατο. Ο Θάνατος προκαλεί θλίψη, αλλά και ελπίδα για την κοινή ανάσταση. ***Ο θάνατος για την εκκλησία δεν έχει το νόημα της εκμηδένισης της ύπαρξης , αλλά της***

***μετάβασης σε μια άλλη κατάσταση, που χαρακτηρίζεται ως κοίμηση,
ως μετάβαση σε μια άλλη ζωή, την αληθινή ζωή.***

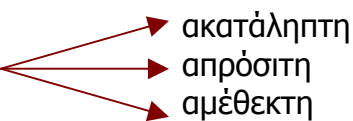

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 13^ο : « ΤΙ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΜΑΘΕΙ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΘΕΟ; ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΓΙΟΡΤΗΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΗΣ »

Α) Το νόημα της γιορτής της μεταμόρφωσης.

❖ Στο όρος Θαβώρ ο Χριστός «μεταμορφώθηκε» (άλλαξε μορφή), φανερώνοντας τη δόξα της θεότητας Του. ***Ο κόσμος έβλεπε σ' αυτόν έναν άνθρωπο, που μέσα του έκρυβε ένα Θεό.*** Η «δόξα» του Θεού, φανερώθηκε με το «άκτιστο φως».

❖ Στο πρόβλημα της γνώσης του Θεού η ορθόδοξη Θεολογία προβαίνει σε μια διάκριση Ουσίας και Ενεργειών του Θεού.

Η Ουσία του Θεού είναι:

Οι Ενέργειες του Θεού είναι : μεθεκτές

Η ενέργεια του Θεού ονομάζεται.

Η θέα του «ακτίστου φωτός» που είδαν οι μαθητές του Χριστού κατά την Μεταμόρφωση, ονομάζεται «θεοπτία», και ταυτίζεται με την «θέωση», την ένωση με το Θεό.

Β) Η γνώση του Θεού στην Παλαιά Διαθήκη.

Ο Θεός φανερωνόταν στην Παλαιά Διαθήκη «δια συμβόλων» (φωτιά, άνεμος, δρόσος) που ήταν όμως ***άκτιστα*** και ***όχι φυσικά φαινόμενα***. Μέσα από τα σημεία αυτά ο άνθρωπος γνώριζε για την ύπαρξη του Θεού και την παρουσία Του. *Οι άγιοι της Π. Διαθήκης δεν έφταναν στην πλήρη θεογνωσία γιατί υπήρχε ο Άδης.*

Γ) Ο Χριστός, η ένσαρκη φανέρωση του Θεού στον κόσμο.

❖ ***Με την σάρκωση του Χριστού ο Θεός εισέρχεται στην Ιστορία και μπορούμε να τον γνωρίσουμε.***

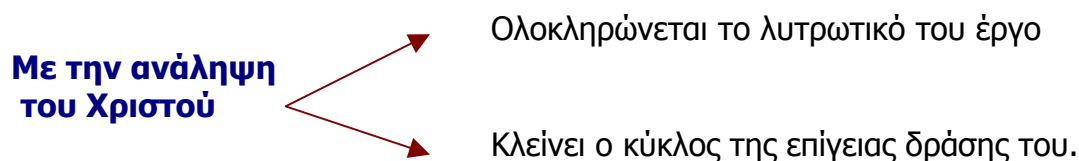
❖ Με την ***συμμετοχή μας*** στα ***μυστήρια της εκκλησίας*** που ονομάζεται και σώμα Χριστού, η γνώση αυτή αποκτάται με τρόπο βιωματικό. Η γνώση αυτή είναι και ένωση με τον Χριστό. Πραγματοποιείται με την συμμετοχή μας στη Θεία Ευχαριστία, όταν υπάρχουν βέβαια και οι απαραίτητες προϋποθέσεις.

❖ Στο Χριστό αποκτούμε πλήρη γνώση του Θεού, και με την συμμετοχή μας στην εκκλησία μπορούμε να φτάσουμε στην ***θέωση***.

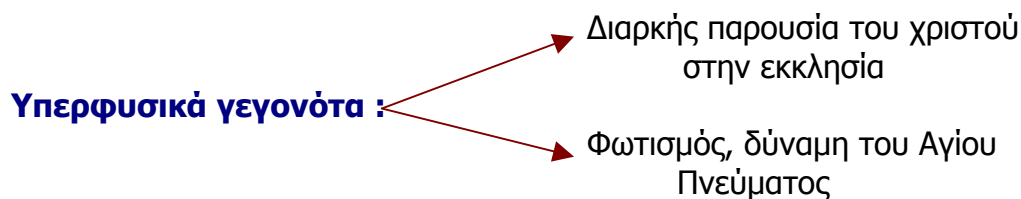
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 14^ο : « Ο ΤΡΙΑΔΙΚΟΣ ΘΕΟΣ: ΟΙ ΓΙΟΡΤΕΣ ΤΗΣ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ »

Α) το περιεχόμενο της γιορτής της Πεντηκοστής.

Σαράντα μέρες μετά την Ανάσταση του Χριστού, η εκκλησία μας γιορτάζει την Ανάληψη του Χριστού στους Ουρανούς.

Για να συνεχίσουν αυτοί που αποτελούσαν την πρώτη εκκλησία το έργο του Χριστού, χρειάζονταν δύο υπερφυσικά γεγονότα.

❖ Με την γιορτή της Πεντηκοστής εκπληρώνεται η υπόσχεση του Χριστού ότι θα επανέλθει «εν Αγίω Πνεύματι» για να ζει μαζί με τους πιστούς του. «λίγο χρόνο και δε θα με βλέπετε, και πάλι λίγο χρόνο και θα με δείτε» (Ιωαν.16,16)

 Η Πεντηκοστή είναι η εκπλήρωση της δημιουργίας και της ιστορίας.
Την ημέρα της Πεντηκοστής έχουμε την ίδρυση της εκκλησίας.

- ❖ Ο φωτισμός των μαθητών έγινε η αρχή για τον φωτισμό της οικουμένης.
- ❖ Η «σύγχυση της Βαβέλ» έγινε «συμφωνία» και ενότητα στην εκκλησία.

Β) Ο Τριαδικός Θεός.

Το γεγονός της Πεντηκοστής αποκαλύπτει για άλλη μια φορά την τριαδικότητα του Θεού.

Ο Θεός είναι μια ουσία, τρία πρόσωπα (ή υποστάσεις).

Κάθε πρόσωπο είναι ολόκληρος και τέλειος Θεός.

Ιδιώματα των τριών Προσώπων:

- ➔ *Ο Πατέρας* :γεννά αιώνια τον Υιό και εκπορεύει το Άγιο Πνεύμα
- ➔ *Ο Υιός* : γεννάται προαιώνια από τον Πατέρα
- ➔ *Το Άγιο Πνεύμα* : εκπορεύεται από τον Πατέρα

Το Πρόσωπο του Πατέρα είναι η βάση της Αγίας Τριάδας.

- ❖ Ο άνθρωπος αδυνατεί να καταλάβει το μυστήριο της αγίας Τριάδας.(τρεις και ένας; $1+1+1=1$;). Το μυστήριο αυτό μόνο στην Θέωση (αγιότητα, καθ'ομοίωσιν) προσεγγίζεται βιωματικά.
- ❖ Με την γιορτή της Πεντηκοστής καλούμαστε να υιοθετήσουμε τον τρόπο ζωής της Αγίας Τριάδας. Να έχουμε με τους συνανθρώπους μας μια σχέση ενότητας, αγαπητικής συνύπαρξης, αδελφoσύνης, ομόνοιας.

Γ) το Άγιο Πνεύμα στην λατρεία.

- ❖ Μέσα από την λατρεία η χάρις του Αγίου Πνεύματος μεταδίδεται σε όλη την κτίση. Οι υλικές προσφορές αγιάζονται και «εντάσσονται» στην βασιλεία του.

Ο άρτος και ο οίνος – Θεία ευχαριστία
Το λάδι - μυστήριο του Ευχελαίου
Νερό - Βάπτισμα.

- ❖ Κάθε στιγμή στην ζωή του ανθρώπου αγιάζεται μέσα από την λατρεία με ειδικές ακολουθίες.

Δ) Εκκλησία και Θεία χάρη

- ❖ Ο Ορθόδοξος πιστός, μαθαίνει να ζητεί διαρκώς με την άσκηση, την προσευχή και την λατρεία, το Άγιο Πνεύμα, γιατί κανείς δεν μπορεί να προσεγγίσει τον Χριστό χωρίς τη χάρη του Αγίου Πνεύματος.
- ❖ Οι άγιοι θαυματουργούν γιατί είναι κατοικητήρια της Θείας Χάρης. Κάθε πιστός καλείται να γίνει άγιος, γιατί μόνο οι άγιοι μπορούν να συγκροτήσουν την τέλεια ανθρώπινη κοινωνία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 17^ο : « Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ ΑΝΑΜΝΗΣΗ ΤΩΝ ΑΓΩΝΩΝ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΑΙΡΕΣΕΩΝ».

A) Η εμφάνιση των αιρέσεων και η αντιμετώπιση τους από την εκκλησία.

 Η πίστη δεν είναι κατάργηση της λογικής αλλά υπέρβασή της,
αφού καλεί τον άνθρωπο να συνειδητοποιήσει τα όρια της.

 Στην ιστορία της εκκλησίας κάποιοι προσπάθησαν να κατανοήσουν την πίστη μόνο με τη δύναμη της λογικής, απορρίπτοντας από την Θεία αποκάλυψη ό,τι δεν εναρμονίζονταν με αυτή την λογική.

Επειδή ακριβώς επέλεξαν από την Θεία Αποκάλυψη ένα μέρος αυτής ονομάστηκαν αιρετικοί (αιρώ= εκλέγω, προτιμώ).

❖ Οι Απόστολοι από την αποστολική κιόλας εποχή, αντιμετώπισαν τις αιρέσεις, συγκαλώντας Αποστολική Σύνοδο και διατυπώνοντας την σωστή πίστη της εκκλησίας.

❖ Το παράδειγμα τους ακολούθησε αργότερα και η εκκλησία συγκαλώντας Οικουμενικές Συνόδους για αντιμετωπίσει τις αιρέσεις και να διατυπώσει το ορθό δόγμα.

❖ Οι Οικουμενικές Σύνοδοι είναι επτά και πραγματοποιήθηκαν από το 325 έως το 787.

B) Η ανάμνηση των αγώνων κατά των αιρέσεων

 Τον αγώνα κατά των αιρέσεων διεξήγαγαν οι άγιο Πατέρες στις Οικουμενικές συνόδους.

Όλες οι Οικουμενικές Σύνοδοι και οι Πατέρες που ανέλαβαν τον αγώνα κατά των αιρέσεων μνημονεύονται στην λατρεία.

Γ) τα δόγματα της εκκλησίας και η ευθύνη των μελών της εκκλησίας.

 Το δόγμα της εκκλησίας δεν επιβάλλεται στον πιστό, προσφέρεται σαν φάρμακο για την σωτηρία.

Η εκκλησία με τα δόγματά της **δεν επιβάλλει** ένα τρόπο ζωής, **προτείνει** ένα τρόπο ζωής, ορίζοντας τι σώζει και τι δεν σώζει.

 Τα δόγματα της εκκλησίας δεν είναι κάποια διανοητικά κατασκευάσματα που απευθύνονται στην διάνοια του ανθρώπου. **Είναι τρόπος ζωής, είναι αγιότητα, θέωση, σωτηρία.**

 Έτσι η προσβολή των δογμάτων της εκκλησίας δεν είναι προσβολή κάποιων αφηρημένων διανοητικών αληθειών, αλλά διαστρέβλωση του ίδιου του νοήματος της ζωής.

(π.χ. το τριαδικό δόγμα – τρία πρόσωπα που συνιστούν μια «συντροφιά» την οποία διέπει η κοινωνία/ επικοινωνία, η κοινή θέληση, η αγαπητική συνύπαρξη-, αν αλλάξει σε μια απολυταρχική, εξουσιαστική θεότητα, αυτό συνιστά ένα πρότυπο για την κοινωνία, που καταστρατηγεί την έννοια του ανθρωπίνου προσώπου, και μεταβάλλει την κοινωνία σε ένα πεδίο ανταγωνισμών και συγκρούσεων)

Ορθή πίστη = ορθή ζωή.

➔ Γι' αυτό και οι Πατέρες της εκκλησίας αγωνίστηκαν σθεναρά κατά των αιρέσεων, και οι αποφάσεις των Οικουμενικών Συνόδων εξέφραζαν την καθολική πίστη της εκκλησίας, κλήρου και λαού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 18^ο : « ΟΙ ΑΓΙΕΣ ΕΙΚΟΝΕΣ : ΕΚΦΡΑΣΗ ΤΗΣ ΠΙΣΤΗΣ »

Α) Η αναστήλωση των εικόνων.

❖ Τα χρόνια των Ισαύρων η θέση των εικόνων στη ζωή των χριστιανών αμφισβητήθηκε.

❖ *Ο πόλεμος εναντίον τους ονομάστηκε Εικονομαχία.*

❖ Οριστική λύση έδωσε η **7^η Οικουμενική Σύνοδος** που όρισε την **τιμητική προσκύνηση των εικόνων**. Το γεγονός αυτό της αναστήλωσης των εικόνων γιορτάζει η εκκλησία μας την Κυριακή της Ορθοδοξίας.

Παλαιότερα οι ιστορικοί υποστήριζαν ότι τα αίτια της Εικονομαχίας ήταν κυρίως πολιτικά και κοινωνικά.

 Σήμερα είναι πλέον αποδεκτό ότι το κίνημα της Εικονομαχίας ήταν θρησκευτικό και στρεφόταν κατά του προσώπου του Χριστού.

**Ο Χριστός ως Θεός δεν εικονίζεται
διότι η θεότητα είναι:**

→ Αθέατη
και
→ Απερίγραπτη

➔ Για τους εικονομάχους οι εικόνες δεν αποκαλύπτουν την δόξα της θεότητας, γι' αυτό δεν διαφέρουν από τα είδωλα.

Β) η βαθύτερη έννοια της εικόνας.

Στα επιχειρήματα των Εικονομάχων απαντούσαν οι ορθόδοξοι:

**Στην εικόνα του Χριστού
δεν ζωγραφίζουμε:**

→ Ούτε την θεϊκή φύση
→ Ούτε την ανθρώπινη φύση

- ❖ Οι εικόνες δεν είναι σαν τις φωτογραφίες, δεν είναι φυσική απεικόνιση των προσώπων που εικονίζονται.
- ❖ Τα πρόσωπα είναι μεταμορφωμένα, δείχνουν μια κρυφή πραγματικότητα, τη δόξα του ουρανού. Στο εικονιζόμενο πρόσωπο δεν ισχύουν οι φυσικές αναλογίες, διότι μετέχουν σε μια άλλη πραγματικότητα στην πραγματικότητα της Θείας Χάρης.
- ❖ Γι' αυτό τιμητικά προσκυνούμε τις άγιες εικόνες. ***Η τιμή δεν απευθύνεται στο υλικό κατασκευής, αλλά «προς το πρωτότυπο διαβαίνει»***

Γ) Η εικόνα στην Ορθόδοξη Παράδοση

- ❖ Οι εικόνες στην αρχή ήταν άτεχνες, ή απλά σύμβολα.
- ❖ Με την πάροδο του Χρόνου, η τεχνοτροπία τους γίνεται πιο εξειδικευμένη και διαφοροποιείται ανάλογα με τον χρόνο και τον τόπο.
- ❖ Το αποκορύφωμά της βυζαντινής αγιογραφίας ήταν από τα μέσα του 13^{ου} αιώνα έως το 1453.
- ✍ Τότε δημιουργείται η σχολή που ονομάστηκε ***Μακεδονική***, με κυριότερο εκπρόσωπο τον ***Εμμανουήλ Πανσέληνο***. (χαρακτηριστικά της Μακεδονικής Σχολής: ζωηρά χρώματα, φυσικές κινήσεις, ρεαλιστικές και εξιδανικευμένες μορφές).
- ✍ Η άλλη σχολή λέγεται ***Κρητική*** και ενώ ξεκίνησε από την Κωνσταντινούπολη, διαμορφώθηκε στην Κρήτη κατά τον 16^ο αιώνα με κυριότερο εκπρόσωπο τον ***Θεοφάνη*** τον κρητικό. (χαρακτηριστικά της κρητικής σχολής είναι: Χρώματα γήινα, μορφές αυστηρές, κινήσεις συγκρατημένες.
- ✍ Στους επόμενους αιώνες η αγιογραφία θα δεχτεί επιρροές από την Δύση. Στα τελευταία χρόνια έχουμε στροφή του ενδιαφέροντος προς την βυζαντινή τεχνοτροπία, και σε αυτό συνετέλεσαν κάποιοι σπουδαίοι αγιογράφοι, όπως ο ***Φώτης Κόντογλου***.